

És látta, amint ifjú legények s lányok
táncolnak a sík mezőn,
és közöttük volt ifjú asszonya, Bridget
szomorú és vidám arccal.

A férfit a táncosok körbefogták,
és sokan sok szépet mondtak,
s egy ifjú legény vörös borral kínálta,
s egy ifjú leány fehér kenyérral.

De Bridget a karjánál fogva
elhúzta őt a vidám társaságtól,
ahol öregemberek kártyáztak
meg-megvillanó vén kezekkel.

A fórum-színház után:

A kenyér s a bor a végzetet hordozta,
hiszen ők az égi gazda.
Leült és kártyázott
Bridget hosszú, sötét haját álmodva.

Játszott a vidám öregemberekkel,
s nem gondolt a balsorsra,
mígnem egyikük elragadta ifjú asszonyát, Bridgetet
a vidám mulatságból.

A karjaiban vitte őt el
a legszebbik ifjú legény,
s a nyaka, a melle, a karja mind
elmerült az ő hosszú, sötét hajában.

A végén:

O'Driscoll lesöpörte a kártyákat
s felébredt álmából:
az öregemberek, ifjú legények s lányok
eltűntek, mint kavargó füst.

De hallott, magasan az égben,
a messzeségben egy dudást játszani,
és soha nem hallott még oly szomorút,
és soha nem hallott még oly vidámat.

Piros toll – zöld toll

Amikor kb. két évvel ezelőtt kezembe került a *Drámapedagógia mint tudomány* című, Trencsényi László szerkesztette kiadvány, első reakcióm – akárcsak Debreczeni Tiboré – az öröm volt: végre! Végre eljutotunk odáig, hogy fiatal drámapedagógusokban igény támadt gyakorlati tevékenységük elméleti összegzésére, a munkájuk során felmerülő számos kérdés megfogalmazására, az ezekre adható válaszok tudományos igényű vizsgálatára és ezzel összefüggésben talán egy tudományos szinten (is) kiteljesíthető élet pályára.

Az elmúlt mintegy három évtized valóban megérlelte, hogy a elmozdulva a drámapedagógia szignifikánsan gyakorlati tevékenységként való elismerésének kényelmes álláspontjáról („eljárásait ismerjük és gyakoroljuk, hatását látjuk és örömmel nyugtázzuk” – ennyi) területünket – akár a pedagógiatudomány leágazásának, akár színházelméleti stúdiumnak tartjuk – elhelyezzük egy magasabb elméleti szinten is, s eképpen fogadtassuk el a hazai tudományos palettán. Miért? Minek? Elégséges oknak vélem, hogy ez további rangot ad a drámapedagógiának, tehát tovább növeli elfogadtatásának esélyeit, továbbá hogy némelyek-

nek lehetőséget ad arra, hogy a nevük elé írható „dr”-t egy általuk művelt és fontosnak tartott tevékenységi körön belül maradván szerezhessék meg, ha van ilyen ambíciójuk.

A könyvnek tehát nagyon megörültem, azonnal olvasni kezdtem, s írni is akartam róla. Hogy miért nem tettem, annak Kaposi László *Gondolatkövetés* című cikke (DPM 2010/2.) részben magyarázatát adja: lelkesedésem az olvasás előrehaladtával arányosan lohadt, végül úgy éreztem, ha már egy ilyen fontos kezdeményezést nem tudok egyértelmű lelkesedéssel méltatni, inkább nem is szólok róla.

Hogy most mégis miért?

Hajdanában, aktív tanár koromban történt egyszer, hogy egy tanítványom, kezébe kapván kijavított dolgozatát, keserűen így kiáltott föl: „Már megint tiszta véres!” Megdöbbsentem: sose gondoltam rá, hogy a rutinszerűen piros tollal aláhúzott-korrigált szöveg valóban úgy hat – látványként és élményként egyaránt – mintha kivégeztem volna a dolgozatot. Attól fogva bevezettem, hogy a dicsérhető – az átlagosnál szebben megfogalmazott, eredeti gondolatokat, a sajátos, egyedi megoldásokat *zöld* tollal jelöltem a dolgozatokban. Ez azzal a tanulsággal járt, hogy elkezdtem *vadászni* ilyenekre, igyekeztem, hogy minden *munkában* találjak valami *bezöldíthetőt* – ez nemcsak technikai, de szemléleti változást is eredményezett tanári munkámban. El kellett gondolkodnom az elvárható *igényesség* (ma a legnagyobb hiánycikk!) és a *kedvszegés* viszonyán, azon a borotvaélen, amelyen a kettő közt táncolnunk kell. És arra a meggyőződésre jutottam, hogy az „aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul” közmondást, sok más ósdi közbölcsessel egyetemben, elvetem: szólaljon meg arabusul az a gyerek, ha kedve van megpróbálni; nem baj, ha hibásan, nem baj, ha önnön tudását túlértékelve – nem akarom elvenni a bátorságát: majd ha már valóban fog tudni arabusul, észre fogja venni és korrigálni fogja saját korábbi gyengeségeit.

A továbbiakban a Kaposi László által könyvismertetésnek nevezett, ám inkább vastagon fogó piros tollal megírt hiba- (bűn?-)lajstromnak tűnő *kritikát* szeretném, annak szerkezetét megtartva, néhány gondolattal kiegészíteni.

A címoldalhoz – saját esete(i)m-ből tudom – szerző(k)nek, szerkesztőnek általában kevés köze van. Többnyire a kiadó grafíkusa diktálja a kiadvány küllemét. Persze lehet, hogy lényegi, a tartalmat érintő kérdésekben nem szabadna kompromisszumokba belemenni, de ugye azt senki nem gondolja komolyan, hogy ez a „Dr. Áma” több mint valaminek a félreértelmezése, eredetinek, afféle „truvájnak” gondolt, jó szándékú, kétségtelenül ügyetlenül eredetieskedő ötlet. Szeretném leszögezni: abszolút mértékben meg vagyok győződve a kötet szerzőinek jóhiszeműségéről, jobbat akarásáról, az ügy – a drámapedagógia ügye – szeretetéről. (Ezt zöld tollal írtam.)

A helyesírási hibákról. Úgyis mint (vessző nélkül!) magyartanár, úgyis mint aki állítólag piros tollal a fejében olvas. A 19. században *nem ismerték* és nem tartották a helyesírás szabályait, a legnagyobb írók sem, Jókai sem, Mikszáth sem – úgy írtak, ahogy *értelme szerint* helyesnek gondolták. A helyesírás mai teljes mellőzése sajnos nem ilyen természetű. Az írásjelek következtelen használata (és főleg nemhasználat) igenis értelemzavaró. A helyesírás elképesztő nemismerete (magyartanároknál is! – vagy tizenöt éve nem olvastam pontos helyesírással beadott szakdolgozatot – pedagógusoktól!) igénytelenséget és bizonyos mértékű pökhendiséget takar: egy „mint” előtti vesszőnek (nb. a „vagy” előttinek is! – l. Kaposi-írás első sora) utána lehet (és kell!) nézni a helyesírási szabályzatban, (valószínűleg elég lenne *egyszer* megtanulni), mielőtt valaki egy írásművet kiad a kezéből, különösen ha az egy tudományos dolgozat részének van szánva. Nem voltam rest megszámlálni: a 98 oldalas könyvecskében kb. hatvan(!) írásjelhibát találtam: felénél több az „és”, „vagy”, „mint” kötőszavakkal kapcsolatos vesszőhasználat nemismeretéből adódott, a többi egybe- vagy különírási, illetve (előtte vessző!) egyéb probléma. És akkor még nem beszéltünk az értelmetlenségig túlbonyolított, magyartalan mondatstruktúrákról, kettős birtokviszonyokról, a visszaköszönő szórendtelenségekről. Úgyhogy itt valóban helye van a „véresen” piros tollnak. De könyörgöm: húzzuk alá zölddel, hogy emberek leültek, dolgoztak, papírra vetették – igen, sok helyütt kusza, bizony pontatlan – gondolataikat. Első (vagy majdnem első) fecskéi lettek egy tudományos *igényű* (csak az igényt írtam kurzívval!) megközelítésnek. El lehet – és el is kell – mondani, hogy mi mindenben tévedtek. Helye van mindenféle helyreigazításnak. De úgy érzem, *ironizálásnak* nincs helye, amikor valaki(k) *munkát* tesznek le az asztalra.

Ennyit általánosságban. És most a részletekről.

Kétségtelen – most piros tollal írok –, hogy a magyar drámapedagógia *történetét* tények alkotják – azért történet –, és a tényeket nem lehet nem ismerni, részben ismerni, rosszul ismerni, pontos *adatok* nélkül *publikálni*. A nemzetközi és a magyar drámapedagógia *történetének* szakirodalma nem gazdag, nem teljes, erősen elavult. Nem lett volna rossz, ha ez a kötet meglehetősen szubjektív, esetleges, rapszodikus történetmesélés helyett felvállalja és elvégzi a *tudományos* történeti áttekintés munkáját. De (zöld toll) amit elvégez, az sem kevés: talán az eddiginél szélesebb körökbe – akár laikusok közé – jut el általa a

drámapedagógia mint létező, ható, leírható, megfogható, eredményeiben mérhető tevékenység, akár laikus módon – ne felejtsük el, most tapogatja körül először önmagát mint tudományt!

Trencsényi László bevezetőjét némileg elnagyolt, de korrekt írásnak látom. Nem állítja, hogy itt és most egy egyedül érvényes drámapedagógia-történetet tesz elénk. Nem tesz úgy – sem ő, sem a többi írás szerzője –, mintha az ő zsebében lenne a bölcsek köve. „Egyesek” így gondolják, „mások” amúgy – állítja Trencsényi. Úgy vélem, pontosan így kell előadni a tudományban az elméletek pluralizmusát. Széleskörű tájékozottsága pedig ráirányítja a figyelmünket egy sor elfeledett vagy nem ismert, „outsider” szerzőre, és ennek csak örülhetünk. Gazdag szakirodalmi adattárat kínál az érintkező, nem direkt drámapedagógiai területekről, és ebből sok mindenre/mindenkire kíváncsiak lettünk! Írása helyenként egyfajta „hangos gondolkodás”, ami éppenséggel a tudomány sajátja! Kétségtelen, hogy az elméletben szükség van bizonyos közmegegyezésre, de nincs szükség dogmákra – az önálló, egyéni értelmezéseknek – éppen a tudományban – megvan a létjogosultságuk. Erre lehet példa írásának 16. lábjegyzete.

Ugyanebben a gondolatban találok némi mentséget Tölgyessy Zsuzsa – egyébként sajnos igen színvonalatlan – írására. A drámapedagógia humán diszciplína, így története alighanem az egyetlen viszonylag egzakt területe. Összes egyéb *elméleti* tézise képlékenyebb, vitatható, időről-időre valamennyi ezzel foglalkozó szakember változtat saját rendszerén is: bővíti, átstrukturálja, beleépít új fogalmakat (láthatjuk ezt angolszász mestereinknél is!) – egyszerűen: a drámapedagógia-elmélet nem dogma, nem kinyilatkoztatás. Saját gyakorlatomban minden alkalommal közlöm a hallgatókkal, ha valamit másoktól eltérően látok-taglalok – úgy gondolom, ismerniük kell a különböző elméleti megközelítéseket. Elismerem tehát T. Zs. jogát ahhoz, hogy a DIE – TIE felosztásról szólva azt gondolja, amit gondol, sőt ebben a kérdésben vele értek egyet (a „hová teszi akkor...” kezdetű kérdésre pontosan tudnék válaszolni – miközben erősen kétkeltem az „irányzat” szó használatának helyességét ebben az összefüggésben –, de ez nem elméleti vitacikk, hanem egy recenzió recenziója.) Egyebekben pontról pontra egyetérték K. L. elemzésével: nem hiszem, hogy T. Zs. dolgozatát érdemes lenne részletes bírálat tárgyává tenni.

Még egy szóra visszatérnék a szerkesztő felelősségére. Kétségtelen, hogy a szerkesztő az egész kötetért felel. A helyesírásért-nyelvhelyességért is. A kiadvány legalább nagyjából egységes színvonaláért, az ezt biztosító szelekcióért is. Ez persze nem kis felelősség, nem kis munka, nem kis idő, de (nemcsak egy tudományos igénnyel összeállított kiadvány esetében) megspórolhatatlan. Egy elnagyolt, rosszul fésült (vagy fésületlen), sokszor nem eléggé szakszerű, hullámzó színvonalú kiadvány lejáráthatja a szakmát, ám másfelől mégiscsak eljuttat egy csomó fontos mondanivalót (mondhatnám: üzenetet) egy csomó olyan címzetthez, akiket érdemes elérni, beavatni.

A TIE-téma kapcsán egy gondolatra visszatérnék a bölcsek kövéhez meg az elméletek pluralitásához. Kaposival már évekkal ezelőtt vitám volt azon, hogy Mezei Éva *Gyerekjátékszín* nevű társulata tekinthető-e a TIE első kísérletének. Ma is fenntartom azt a meggyőződésemet, hogy működésük egyik területe – az iskolákba, művelődési házakba „kiszállított”, *színházi előadások* köré szervezett interaktív foglalkozásaikon nagyjából azt csinálták, amit a mai TIE-ek: a játék különböző pontjain továbbgondolásra, mélyítésre, problémamegoldásra készítő helyzeteket, szerepeket kínálva *drámát* játszottak a gyerekekkel, s ezzel igenis a TIE egyik előzményét, válfaját képviselték.

Gyombolai Gábor írását (is) elmélyült érdeklődéssel olvastam, és azt állapítottam meg róla, hogy nagyon pontosan megfelel a jól megfogalmazott címnek: *Gondolatkísérlet* valamilyen *úton*. Ebbe pontosan az fér bele, amit belefogalmazott, hiszen ez még nem a disszertáció, csak az, aminek nevezi magát.

A hihetetlen mennyiségű idézet a tudományt próbálgatók gyerekbetegsége. Kell, hogy valaki megmondja nekik: nem ezzel kell állandóan bizonygatniuk tájékozottságukat, és az „ő olyan jól megfogalmazta, hogy én így úgyse tudnám” elég átlátszóan kényelmes szempontja helyett az „ezzel korreláltam gondolataimat, innen tanultam, *ezt tettem magamévá*, ezen átszűrve alakítottam ki saját mondanivalómat”, illetve az „én is így gondolom, de nem akarok úgy tenni, mintha én találtam volna föl” attitűd lehet releváns (l. Takács Gábor szakirodalom- és idézethasználata).

T. G. írását végig bólogatva olvastam, ahogy az utóbbi években egész munkásságát (persze csoportjával együtt) sűrű bólogatásokkal kísérem figyelemmel.

Novák Géza Máté írásában találtam néhány fontos, releváns megállapítást; kár, hogy a (tudományosnak vélt?) túlbonyolított megfogalmazások, nyelvhelyességi problémák gyakran elhomályosítják a mondanivaló tartalmát-értelmét: ez az, ahol kevesebb több, az egyszerűbb világosabb lehetett volna.

Honti György írása valóban csak egy szelet: nemcsak a drámapedagógiából, de saját témájából, a beavató színházból is. És valóban nem nagyon „tudományos” szelet. K. L. rosszallja, hogy H. Gy. „megpróbálja betuszkolni a TIE-t... a beavató színház programjába”. Bizony, ezt teszi. De vajon nem egy ilyen „betuszkolási” kísérleten és a vele szembeállított ellenvéleményeken keresztül vezet az út a „tudományosság” felé? „Állításának bizonyítéka nincs”. Lehet, hogy akkor fog ilyeneket felsorakoztatni, ha majd többet ki-

ván nyújtani egy *eset- és előtanulmány*nál? Nem tudjuk, egy későbbi *tudományos elemzés*nek mekkora/melyik része lesz majd ez az írás. A kötet szerzői, szerkesztőjünkkel együtt, szeretnének *tudományt* csinálni – előlegezzük meg nekik, hogy ez majd lassanként, kellő *témavezetői* irányítással (persze nem tudjuk, honnan lesz ilyen) sikerülni fog. Addig is olvassuk H. Gy. érdekes, ahogy mondani szokás: gondolatébresztő írását, és örülünk, hogy H. Gy. köztünk van!

Várszeginé Gáncs Erzsébet munkájának kritikai ismertetésével sok tekintetben egyetérttek, az ironizáló hangnemmél azonban nem. Az írás valóban nem tudományos munka, hanem annak „*felkonferálása*”. De többet nyújt annál, mint amit címe-alcíme ígért. A szakirodalmi előzmények ilyen alapos áttekintése mindenestre tudományos tett. Hogy hogyan, mennyire, miben kapcsolódik a terület a drámapedagógiához – valóban ezt kéne majd egy *disszertációban* tudományos vizsgálat tárgyává tenni. A tanulmányban látok rá reményt, hogy ez meg fog történni, ilyen értelemben az írás a szó szoros értelmében *ígéretes*. Sajnos éppen *zárszavával* nem tudok egyetérteni, különösen ha ez egy készülő tudományos munka *tézise*: hamis illúziót tüntet fel ideálként. De persze ezen is lehetne vitatkozni.

Lehet, hogy ez az írás kissé túl bőven használja a zöld tollat és a kelleténél fukarabban a pirosat. Vállalom, mert egész pedagóguspályám alatt azt vallottam, hogy az érdemen felüli elismerés kevesebb kárt okoz, mint az elmarasztalás: előbbi esetleg szárnyat ad, utóbbi többnyire szárnyat szeg.

A kis kötet megjelenése óta történt a szóban forgó területen még egy örvendetes, fontos esemény: a DICE konferencia. Lehet fanyalogni azon, hogy a rendezvény különböző szakaszai tartalmukban is, színvonalukban is meglehetősen egyenletlenek voltak (piros toll), de nem lehet nem üdvözölni azt a tényt, hogy négy fiatal, lelkes outsider – értsd: nem drámapedagógus – letett valamit az asztalra, ami *új, fontos, használnál* a drámapedagógia ügyének. Akik megszólaltak, valamennyien az *ügy* elkötelezettjeiként szólaltak meg. Akárcsak a fentebb bírált kötet szerzői. Bennem mindkettővel kapcsolatban inkább a zöld toll munkált.

A konferencia alkalmából kiadott két kötet, melynek *tudományosságát* aligha lehet vitatni, ugyancsak elemző ismertetésre vár – egy következő alkalommal.

Dr. Előd Nóra – nem éppen drámapedagógiából,
„csak” a dramatikus nyelvoktatás témakörében „dr.”

Beavató

Gabnai Katalinnal beszélget Honti György

Ebben a rovatban, melynek harmadik részét tartja kezében a kedves olvasó, a drámapedagógia és a beavató színház fogalmát szeretném körüljárni azokkal, akik valamilyen szinten érintettek a kérdésben. De a Gabnai Katalinnal készült beszélgetést mégis egy másik oldalról kezdtem, mert régóta furdal a kíváncsiság...

HGY: Kati, nekem az egyik legrosszabb élményem, ami a drámapedagógusi szakmában ért, hogy mekkora klikkesedés, széthúzás, egymás munkájának el nem ismerése történik. Azt tanítjuk, mutatjuk, képviseljük, hogy legyünk nyitottak, legyünk képesek más értékrendeket is elismerni, figyeljünk a másokra, közben pedig az ellenkezője történik. Miért van ez?

GK: A pénz miatt. De sokat számít a tájékozatlanság is.

HGY: Tehát nem filozófiai, nem szakmai ellentétéről van szó, hanem egyszerűen a pénzről?

GK: Nézd, ha körberajzolok egy széket és azt mondom, hogy ez az igazi, ez a jó, és ezt elhiszik nekem, akkor az vagy a lelkeken vett bizonyos mértékű hatalmat, vagy pénzt, vagy mindkettőt biztosít a továbbiakban, egészen addig, amíg ezt elhiszik. Egyszerű ez.

HGY: Ha ez nem lenne, úgy gondolod, hogy aki ma Magyarországon drámapedagógiával foglalkozik, az tulajdonképpen egyetértene?

GK: Miért ne higgyem, hogy a ragaszkodások nagyobbik fele meggyőződésből ered? Nem kell, hogy mindenütt ugyanazt a lovat és virágot szeressék. Ezerfélék vagyunk. De nem szabadna kidobni értékeket az ablakon. Roosevelt mondta, hogy „azon dolgozz, ami működik”. Azt kell megnézni, miféle lehetőségek vannak az adott helyen. Ő muzsikálni, ő rajzolni, ő sakkozni tud. Azaz, mi működik abban a közeg-